

KOMPARÁCIA DAŇOVÉHO ZAŤAŽENIA KRAJÍN EÚ

THE COMPARISON OF THE TAX BURDEN IN MEMBER COUNTRIES OF EU

PRIBILOVIČOVÁ Ingrid – HULÍK Richard (SR)

ABSTRACT

Tax system of each country is an important instrument to reach the target of fiscal policy and results not only from cultural traditions and national specifics but also from political decisions. Although the tax systems of the European Union countries differ to a great extent, in the last years there has been harmonization not only in the area of indirect taxes but also the coordination of direct taxes has been reached. It is the result of the growing competitive pressure among the member countries. The paper deals with the development of tax burden and its structure in the European Union countries to show certain common attributes and differences of the tax systems in the period of 1995-2003.

KEY WORDS

tax to GDP ratio, tax burden, corporate income tax, personal income tax, tax rate

ÚVOD

Daňový systém každej krajiny predstavuje dôležitý nástroj na dosiahnutie cieľov fiškálnej politiky a pri jeho konštrukcii sa zohľadňujú nie len kultúrne tradície a národné špecifiká, ale predovšetkým politické rozhodnutia. Aj keď sa daňové systémy krajín Európskej únie do značnej miery líšia, v posledných rokoch dochádza k ich približovaniu nie len v oblasti nepriamych daní, ale určitá miera koordinácie sa dosiahla aj v oblasti priameho zdaňovania.

MATERIÁL A METÓDY

Príspevok sa zaoberá komparáciou daňového zaťaženia krajín Európskej únie a jeho štruktúrou s cieľom poukázať na spoločné resp. rozdielne znaky daňových systémov v období 1995 - 2003. Daňové zaťaženie členských krajín je komparované prostredníctvom ukazovateľa súhrnnej daňovej kvóty a ukazovateľov vyjadrujúcich jej štruktúru t.j. podiel jednotlivých druhov daní na HDP resp. na celkových daňových príjmoch. Dôraz je kladený najmä na dôchodkové dane, v rámci ktorých sú porovnávané nominálne sadzby ako aj určité metódy zdaňovania podielov na zisku. Podkladovým zdrojom informácií pre analýzu sú údaje čerpané zo štatistického úradu Európskeho Spoločenstva (Statistics in Focus, Economy and Finance, 3/2005).

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Medzi základné makroekonomické ukazovatele, ktoré poskytujú syntetickú informáciu o výške daňového zaťaženia jednotlivých krajín patrí súhrnná daňová kvóta, ktorá vyjadruje podiel daňových príjmov a príspevkov na sociálne zabezpečenie na hrubom domácom produkte. Ukazovateľ daňovej kvóty sa používa najmä na komparáciu daňových príjmov v medzinárodnom meradle a jeho vypovedacia schopnosť má predovšetkým fiškálny charakter. V období rokov 1995 – 2003 možno všeobecne skonštatovať zníženie daňového zaťaženia vo väčšine krajín Európskej únie. Najvýraznejšie sa trend poklesu daňovej kvóty prejavuje od roku 1999, v ktorom daňové príjmy krajín EÚ 25 dosiahli maximálnu úroveň a predstavovali 43,2 % z HDP. V roku 2003 sa daňové zaťaženie v porovnaní s rokom 1999 znížilo o 1,4 % bodu. Uvedený pokles daňovej kvóty bol spôsobený najmä znížením príjmov z dôchodkových daní na hrubom domácom produkte zo 14 % v roku 2000 na 12,7 % v roku 2003. Mierny pokles nastal aj

v prípade výnosov z daní zo spotreby o 0, 3 % bodu a relatívne stabilným príjmov verejných rozpočtov zostávajú aj naďalej príspevky na sociálne zabezpečenie, ktoré v uvedenom období tvorili v priemere viac ako 13 % z HDP.

Podiel daní na HDP v členských štátoch EÚ

Tabuľka 1

	2000	2001	2002	2003		2000	2001	2002	2003
Belgicko	48	48,2	48,7	48,1	Veľká Británia	38,7	38,5	37	37,1
Dánsko	50,4	50,7	49,7	49,8	Slovensko	33,2	32,1	32,5	30,9
Nemecko	44	42,2	41,7	41,7	Česká republika	34,5	34,6	35,5	36,2
Grécko	40,9	39,2	39,8	38,6	Maďarsko	39,6	39,3	38,9	39,2
Španielsko	35,9	35,7	36,3	36,5	Estónsko	32,2	31,6	32,4	33,4
Francúzsko	46,8	46,5	45,6	45,7	Malta	29,7	31,9	34,3	34,2
Írsko	33,3	31,6	29,8	31,2	Litva	30,2	28,8	28,6	28,7
Taliansko	43,1	42,9	42,4	43,2	Lotyšsko	30,3	29,1	28,9	29,1
Luxembursko	41,4	41,6	42,1	42,3	Cyprus	31,4	32,7	32,5	34,3
Holandsko	41,5	40	39,4	39,3	Poľsko	35,2	35,4	35,5	35,8
Rakúsko	44,7	46,5	45,4	44,8	Slovensko	39,3	39,4	39,7	40,3
Portugalsko	37,3	36,6	37,4	38,1	EÚ 15	43,1	42,3	41,6	41,8
Fínsko	48,2	46,2	46,1	45,1	EÚ 25	42,7	42,0	41,3	41,5
Švédsko	54,7	52,9	51	51,4					

Zdroj: Eurostat, Statistics in Focus, Economy and Finance, 3/2005

Napriek skutočnosti, že daňová kvóta a jej štruktúra sa medzi jednotlivými krajinami značne líši a neexistujú všeobecne objektívne pravidlá určujúce jej veľkosť, je možné v rámci krajín Európskej únie nájsť určité spoločné črty jej vývoja. Na základe podobnosti vývoja daňovej kvóty sa členské štáty Európskej únie rozdeľujú do nasledovných skupín. Prvú skupinu tvoria krajiny ako Španielsko, Luxembursko, Malta, Estónsko, Cyprus, Česká republika u ktorých sa daňové príjmy do roku 1999 resp. 2000 medziročne znižovali a v období rokov 2000 - 2003 zaznamenali nárast. Najvýraznejšie rástli daňové príjmy Malty (index 03/99 = 117,93 %) a Cypru (index 03/99 = 116,27 %), napriek tomu je ich daňové zaťaženie výrazne pod priemernou úrovňou EÚ 25. Z krajín EÚ 15 viac ako 2 % nárast ukazovateľa zaznamenalo Luxembursko a Portugalsko. Druhú skupinu krajín tvorí Nemecko, Holandsko, Rakúsko, Fínsko, u ktorých daňové príjmy od roku 2000 a v prípade Rakúska od roku 2001 nepretržite klesali. Najvýraznejší pokles o viac ako 3,1 % bodu zaznamenalo Fínsko (index 03/00 = 93,57). Do tretej skupiny možno zaradiť Dánsko, Francúzsko, Írsko, Taliansko, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Švédsko a Veľkú Britániu. V uvedených krajinách vývoj daňových príjmov kopíroval vývoj príjmov Európskej únie ako celku t.j. pokles v období rokov 2000 – 2002 a opäť mierny nárast v roku 2003. Žiadna z uvedených krajín však nedosiahla nárast daňovej kvóty o viac ako 1,5 % bodu. Štvrtá skupina je zastúpená krajinami ako Belgicko, Dánsko, Grécko, u ktorých je vývoj daňového zaťaženia zložitý špecifikovať, nakoľko tu dochádza k medziročnému kolísaniu daňových výnosov. Podiel daní na HDP sa od roku 1998 významne znižoval aj v Slovenskej republike s výnimkou v roku 2002. V roku 2003 tvorili daňové príjmy Slovenskej republiky na HDP 30,9 %, čo predstavuje pokles v porovnaní s rokom 1998 o 16,7 %. Pre nové členské štáty Európskej únie je charakteristické, že ukazovateľ súhrnnej daňovej kvóty je v období 1998 – 2003 nižší ako priemer EÚ 15. Z nových členských štátov patria medzi krajiny s najnižším daňovým zaťažením aj Litva (28,7 %), Lotyšsko (29,1 %) a Malta (34,2 %). Naopak priemeru

Európskej únii sa z hľadiska daňového zaťaženia najviac približuje Slovinsko (40,3 %) a Maďarsko (39,2%).

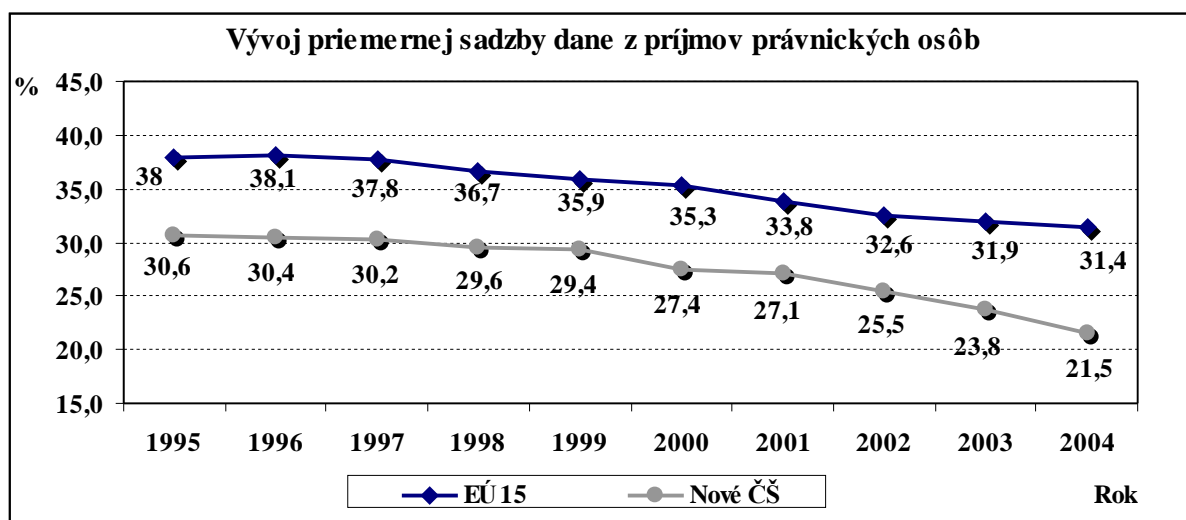
Všeobecne majú nové členské štáty v porovnaní s priemerom EÚ 15 nižší podiel priamych daní na celkovom zdanení. V roku 2002 rozdiel medzi priemerom EÚ 15 (33,5 %) a priemerom nových členských štátov predstavoval 10 % bodov. Najnižší podiel priamych daní na celkovom daňovom zaťažení dosahuje Poľsko (18,7 %) a Slovinsko (20,2 %). Jedným z faktorov, ktoré ovplyvňujú tento rozdiel sú výrazne nižšie zákonom stanovené nominálne sadzby pre daň z príjmov právnických a fyzických osôb. Na druhej strane tento nižší podiel priamych daní na daňových výnosoch je kompenzovaný vysokým odvodovým zaťažením. Najvyšší podiel poisťného a príspevkov na sociálne zabezpečenie dosahuje Česká republika (42,2 %) a Slovensko so 41 % podielom, čo je o 10 % bodov viac ako je priemer EÚ 15. Naopak vyššie zdanenie spotreby je charakteristické pre Maltu, Slovinsko a Litvu. Napriek skutočnosti, že veľkosť daňovej kvóty ako aj jej štruktúra t.j. podiel jednotlivých daní na hrubom domácom produkte resp. na celkových daňových príjmoch sa medzi krajinami značne líši, je možné pozorovať určité spoločné črty ich vývoja. Pre severné krajiny ako Švédsko, Dánsko, Fínsko je príznačné, že majú relatívne vysoký podiel priamych daní na celkovom daňovom zaťažení. Ku krajinám s vyšším zdanením dôchodkov patrí aj Veľká Británia s viac ako 44 % podielom priamych daní. Pre uvedené krajiny zároveň platí, že podiel poisťného a príspevkov na sociálne zabezpečenie na celkovom zdanení je výrazne pod priemerom EÚ (32,1 %). V Dánsku tento podiel v roku 2002 predstavoval len 3,4 %, čo je spôsobené najmä tým, že sociálne dávky sú financované priamo z dôchodkových daní, ktoré v roku 2003 tvorili viac ako 60 % z celkového daňového zaťaženia. Naopak v Nemecku, Francúzsku rovnako ako v Českej republike a na Slovensku tvoria príspevky na sociálne zabezpečenie najvyšší podiel na daňových výnosov z krajín EÚ 25, pričom druhým významným zdrojom pre verejný rozpočet týchto krajín predstavujú dane zo spotreby. Štruktúra daňovej kvóty je podobná aj v krajinách južnej Európy s výnimkou Španielska, kde príjmy z dane z pridanej hodnoty, selektívnych spotrebných daní, importných a exportných ciel predstavuje viac ako 40 % z celkových daňových výnosov. Do tejto skupiny krajín s vyšším podielom nepriamych daní možno zaradiť aj všetky nové členské štáty s výnimkou Českej republiky, ktorých podiel daní zo spotreby na celkovom daňovom zaťažení je vyšší ako priemer EÚ 25, ktorý v roku 2002 predstavoval 34,8 %. Samostatnú skupinu predstavujú krajiny ako Belgicko, Rakúsko a Španielsko pre ktoré sú charakteristické nevýrazné odchýlky pomerov jednotlivých daní na celkovom daňovom zaťažení od priemeru EÚ.

Z hľadiska štruktúry daňového bremena krajín Európskej únii približne 90 % daňových výnosov plynie z osobných dôchodkových daní, spotrebných daní a príspevkov na sociálne zabezpečenie. Fiškálne najvýznamnejšie postavenie v oblasti priameho zdaňovania majú vo väčšine krajín osobné dôchodkové dane (dane z príjmov fyzických osôb), ktorým sa pripisuje najväčšia miera komplexnosti a ekonomickej efektívnosti. Kvóta osobnej dôchodkovej dane v EÚ je v priemere 9,7 %, pričom v jednotlivých krajinách sa pohybuje v rozpätí od 4 % do 26 %. V krajinách ako Grécko, Portugalsko ale aj v nových členských štátoch je táto daň menej významná, nakoľko príjmy väčšiny daňovníkov nedosahujú vyššie daňové pásma resp. nepresiahnu ani úroveň štandardnej nezdaniteľnej časti. V takmer všetkých krajinách EÚ sa používa progresívny spôsob zdaňovania, čo znamená, že výška sadzieb je odstupňovaná od výšky príjmov. Zníženie negatívneho dopadu progresívnosti sadzieb na vyššie príjmové skupiny sa realizuje pomocou nepriamej daňovej regulácie, zahŕňajúcej opatrenia v oblasti odpočítateľných položiek, odpisovej politiky a daňových úľav. Vo väčšine krajín sa presadilo tzv. degresívne odpisovanie, doplnené ešte mimoriadnym odpisom v roku obstarania novej investície. Lineárnu sadzbu pre daň z príjmov fyzických osôb uplatňuje len Slovenská republika (na úrovni 19 % od 1.1. 2004), Litva (od 1.1. 2003 uplatňuje 15 % sadzbu na úroky, podiely na zisku, príjmy umelcov, športovcov, príjmy z prenájmu a predaja majetku a 33 % lineárnu sadzbu na všetky ostatné príjmy) a Estónsko (od roku 1994 sa uplatňuje 26 % sadzba dane). Okrem

progresívneho spôsobu zdaňovania uplatňujú krajiny EÚ aj systém rôzneho zdaňovania jednotlivých druhov príjmov t.j. využívajú rozličné sadzby pre rôzne typy príjmov fyzických osôb resp. uplatňujú zrážkovú daň najmä pri zdaňovaní príjmov z kapitálového majetku, ktorej sadzba je spravidla nižšia ako pri ostatných príjmoch.

V rámci daňových reforiem uskutočňovaných v rokoch 1995 - 2004 členskými štátmi dochádza aj v oblasti osobnej dôchodkovej dani k znižovaniu nominálnych sadziieb najmä u najvyšších príjmových skupín (Belgicko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Luxembursko, Česká republika, Nemecko), k redukcii počtu daňových pásiem (Belgicko, Grécko, Fínsko) a k zvyšovaniu štandardných resp. špecifických odpočítateľných položiek. Nominálna sadzba stanovená pre najvyššiu príjmovú skupinu sa v roku 2004 v rámci EÚ 25 pohybovala na úrovni od 25 % do 56 %. Zníženie nominálnych sadziieb dane z príjmov fyzických ako aj právnických osôb predstavovali jeden z hlavných faktorov, ktoré podmienili aj pokles daňových príjmov od roku 2000 v uvedených krajinách.

Graf 1

Zdroj: <http://europa.eu.int>

Daň z príjmu právnických osôb (korporačná daň) v krajinách EÚ nepredstavuje dominantný zdroj príjmov verejných rozpočtov. V priemere nedosahuje výnos tejto dane v EÚ 25 ani 9 % z celkového zdanenia, pričom vo vzťahu k HDP je tento pomer ešte podstatne nižší. Najvýraznejšie rozdiely medzi novými členskými štátmi a EÚ 15 predstavuje oblasť zdaňovania právnických osôb. V roku 2004 sa zákonom stanovené sadzby dane z príjmov pohybovali v rozpätí od 12,5 % v Írsku do 38,29 % v Nemecku. Priemerná zákonná sadzba dane z príjmov právnických osôb v krajinách EÚ 15 predstavovala v roku 2004 31,4 % a aj napriek jej neustálej redukcii bola o 10 % bodov vyššia ako priemerná nominálna sadzba dane z príjmov právnických osôb v nových členských štátoch (graf 1). V krajinách EÚ sa používa lineárny spôsob zdaňovania spoločností, pričom v niektorých krajinách ešte existujú zvýhodnené sadzby dane pre malé spoločnosti. Napríklad Litva uplatňuje 13 % sadzbu dane z príjmov pre malé podniky, Grécko zvýhodňuje zdanenie nižšou sadzbou osobné spoločnosti. V Luxembursku, Francúzsku, Španielsku, Veľkej Británii a na Cypre sa nižšie sadzby využívajú do určitej výšky obratu. Trend znižovania nominálnych sadziieb dane z príjmu spoločností v EÚ 15 je na druhej strane spojený s rozširovaním základu dane s cieľom zachovať rovnakú úroveň daňových výnosov. Prejavuje sa to najmä vo výraznom obmedzení alebo odstránení rôznych úľav, v sprísnení odpisových metód, spôsoboch oceňovania zásob, možnosti odpočítania daňovej straty a modifikácii systémov zdaňovania rozdelených ziskov.

Dvojité zdanenie podielov na zisku na úrovni spoločnosti a akcionára bolo v 90 – tých rokoch charakteristické pre väčšinu krajín EÚ. Postupne sa všetky štáty s výnimkou Írska snažili prejsť

na systémy zdaňovania, prostredníctvom ktorých by čiastočne alebo úplne eliminovali dvojité zdanenie. Päť krajín EÚ (Rakúsko, Belgicko, Dánsko, Holandsko, Švédsko) zaviedlo zrážkovú daň pre dividendy so sadzbami v rozpätí 25 % - 30 %, pričom tieto sadzby boli spravidla o polovicu nižšie ako najvyššie zákonné sadzby pre daň z príjmov fyzických osôb. Luxembursko znížilo sadzbu na príjem vo forme dividend pri súčasnom oslobodení polovice príjmu zo zdanenia. Ostatné krajiny redukovali dvojité zdanenie podielov na zisku formou úplného alebo čiastočného zápočtu dane platenou spoločnosťou na úrovni akcionára. Plný zápočet bol až do roku 2000 možný v Nemecku, Fínsku a Taliansku. V roku 2001 došlo v Nemecku zároveň k zavedeniu 25 % jednotnej sadzby dane z príjmov právnických osôb, ktorá nahradila tzv. systém delenej sadzby (split rate system), v ktorom sa uplatňovala 40 % sadzba pre nerozdelené zisky a nižšia 30 % sadzba pre rozdelené zisky. V súčasnom období je v rámci krajín EÚ 15 opäť možné pozorovať trend prechodu na modifikovaný klasický systém s úľavou sadzby dane pre spoločníkov resp. akcionárov a systém polovičného vyňatia príjmov zo zdanenia.

Systémy započítavania (čiastočné alebo úplné) sú v súčasnosti na ústupe a to najmä z dôvodu odstránenia rozdielneho daňového zaobchádzania s domácimi akcionármi oproti zahraničným, ktorí v porovnaní s rezidentmi spravidla nemajú možnosť zápočtu dane. Zdanenie dividend na princípe polovičného vyňatia príjmu, t.j. iba 50 % zo sumy prijatých dividend je predmetom dane z príjmov fyzických osôb, sa uplatňuje od roku 2002 v Nemecku a Portugalsku. Fínsko v roku 2005 prechádza zo systému plného zápočtu na obdobný systém, s tým rozdielom, že na úrovni akcionára je zdanených 70 % zo sumy prijatého podielu 28 % sadzbou. Klasický systém zdaňovania podielov na zisku bez akýchkoľvek úľav na úrovni akcionárov uplatňuje naďalej už len Írsko. Grécko ako jediný štát v EÚ 15 používa metódu nulovej sadzby, pri ktorej sa rozdelené zisky zdaňujú len na úrovni spoločníkov, akcionárov daňou z príjmu fyzických osôb. Vstupom nových členských štátov sa vytvorila skupina krajín, ktorá uplatňuje systém oslobodenia podielov na zisku zo zdanenia. Lotyšsko uplatňuje len 15 % sadzbu dane z príjmu na úrovni spoločnosti a podiely na zisku plynúce rezidentom sú od dane oslobodené. Slovenská republika tento systém zaviedla k 1.1. 2004, s tým rozdielom, že zisk na úrovni spoločnosti podlieha 19 % sadzbe a oslobodenie podielov na zisku sa uplatní aj v prípade ich výplaty daňovníkom s obmedzenou daňovou povinnosťou. Estónsko nenadväzuje pri zdaňovaní kapitálovej spoločnosti na zisk, ale na samotné prerozdelenie zisku. Sadzba dane 26 % sa uplatní len pre rozdelené zisky. Modifikovaný klasický systém pri zdaňovaní dividend z nových členských štátov využíva Litva, Poľsko a Maďarsko, ktorého špecifikum je uplatňovanie dvoch sadzieb (30 % z prijatých dividend je zdanených 20 % sadzbou a 70 % dividend sa zdaní 35 % sadzbou dane).

ZÁVER

Vývoj daňových príjmov vo vzťahu k hrubému domácomu produktu v období rokov 1995 - 2003 je charakteristický klesajúcim trendom vo viacerých členských štátoch Európskej únie. Jedným z faktorov, ktoré ovplyvnili uvedený vývoj je znižovanie príjmov z dôchodkových daní, čo sa ešte výraznejšie prejavuje v nových členských štátoch. Najväčšie rozdiely medzi krajinami EÚ 15 a novými členmi únie predstavujú výrazne nižšie zákonom stanovené sadzby dane z príjmov. Pokles sadzieb, ktorý prebiehal v krajinách EÚ bol súčasne sprevádzaný rozširovaním základu dane a to najmä v EÚ 15. Komparáciou daňového zaťaženia, jej štruktúry a jednotlivých metód zdaňovania možno pozorovať určité tendencie zblížovania daní z príjmov, ktoré sú výsledkom rastúcej daňovej konkurencie medzi jednotlivými štátmi a to najmä po vstupe nových členských štátov.

ANOTÁCIA

Daňový systém každej krajiny predstavuje dôležitý nástroj na dosiahnutie cieľov fiškálnej politiky a pri jeho konštrukcii sa zohľadňujú nie len kultúrne tradície a národné špecifiká, ale

predovšetkým politické rozhodnutia. Aj keď sa daňové systémy krajín Európskej únie do značnej miery líšia, v posledných rokoch dochádza k ich približovaniu nie len v oblasti nepriamych daní, ale určitá miera koordinácie sa dosiahla aj v oblasti priameho zdaňovania, ktorá je predovšetkým výsledkom rastúceho konkurenčného tlaku medzi členskými krajinami. Príspevok sa zaoberá vývojom daňového zaťaženia krajín Európskej únie a jeho štruktúrou s cieľom poukázať na spoločné resp. rozdielne znaky daňových systémov v období 1995 - 2003.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

daňová kvóta, daňové zaťaženie, daň z príjmov právnických osôb, daň z príjmov fyzických osôb, sadzba dane

LITERATÚRA

1. **Bojňanský, J. 2004.** K problematike účtovania odloženej daní z príjmov z pohľadu slovenských a medzinárodných právnych predpisov. In: Zborník z konferencie „Medzinárodné vedecké dni 2004“. Nitra: SPU, 2004, s. 40, ISBN 80- 8069-355-2
2. European commission. 2003. Structures of the taxation systems in the European Union. Luxembourg: Office for official publications of the European Communities, 2003, 263 s., ISBN 92-894-5149-1,
3. **Genser, B. 2001.** Corporate income taxation in the European Union: Current State and perspectives, Australian national university Canberra, Working paper No 17, 37 s., ISBN 0 642 76816 1
4. **Kubátová, K. 1998.** Harmonizace daní v Evropské unii. In: Daňe, roč.4, 1998, č.7-8, s.2-7
5. **Lenártová, G. 2004.** Daňová reforma SR v oblasti nepriamych daní. In: Biatec, roč.12, 2004, č. 12, s. 8- 12, ISSN 1335- 0900
6. **Schultzová, A. 2003.** Daňové sústavy vybraných štátov. Bratislava: Ekonóm, 140 s., ISBN 80-225-1755-0

KONTAKT

Ing. Richard Hulík, PhD., Katedra účtovníctva a financií, FEM SPU v Nitre, tel.: 037/6508 117, email: Richard.Hulik@fem.uniag.sk,

Ing. Ingrid Pribilovičová, Katedra účtovníctva a financií, FEM SPU v Nitre, email: Ingrid.Pribilovicova@fem.uniag.sk.